

Mübarəkdir bu növrağın, Kəlbəcər!

Nizami Məmmədov
TAĞISOY,
Bakı Slavyan Universiteti
filologiya elmləri doktoru,
professor

Bol çeşməli, ayna bulaqlı Kəlbəcər! Sıx meşələrlə, yaşıl otlarla, göz oxşayan ormanlarla, sıldırım qayalarla, əlçatmaz, ün-yetməz zirvələrlə daim bizi özünə bağlayan əsrarəngiz diyarım! Vüqarınla sən daim Türk oğlu Türkün adını uca tutmusan. Tariximizin ən keşməkeşli dövrlərini özündə yaşatmışsan. Yenilməz görkəmin daim düşmənlərinin bağına dağ çəkib. Erməni vandalları, bəşərlik düşmənləri daim sənə bağına al-qana döndərməyə çalışıb. Əyilməmişən! XIX əsrin əvvəllərində Rusiya və Fars imperiyalarının havadarlığı nəticəsində müqəddəs vətənimizə murdar ermənilər ayaq basanda torpağın fəqan qopardı. Mələkə dönəndə gələnlər dəfələrlə sənə qatılmağa çalışdılar. 2 aprel 1993-cü ildə Ermənistanın terrorçu ordusu Gümrüdə dislokasiya olunan Rusiya diviziyasının qəddarları ilə birgə sənə işğal edib, aşına zəhər qatdı. Rayon əhalisinin ağsaqqalına, ağbirçəyinə, qadınına, uşağına, əlinə zülm verməkdən, onları qanına qaltan etməkdən həzz alıb, misli görünməmiş soyqırımını həyata keçirdilər. Daim qurub-yaratmaqdan, tikməkdən, abadlaşdırmaqdan, sənə hüsünə sığınmaqdan həzz alan insanlarımız vandal və işğalçı Ermənistan Respublikasının insanlığa yaraşmayan vəhşiliyi nəticəsində öz yurd-yuvasından perik düşdü. Əhalin, sakinlərin az qala Azərbaycanımızın bütün şəhər, rayon, qəsəbə və kəndlərinə səpələndi. Səzsiz-hesabsız türk insanı qətl edildi, öldürüldü, yüzlərcəsi əsir götürüldü, itkin düşdü... Eh, nə bilim, nə deyim nələr oldu... Dilimə gətirə bilmirəm...

Ərazi baxımından sən, Kəlbəcər, Azərbaycanın ən iri rayonu idin. Sənə tərərli oğulların erməni bağına neşətlər sancmışdı. Şərəfsiz ermənilər sənə özünü, kəndlərinə, səzsiz-hesabsız, yaşlı minilliklərin o yanından boylanan tarixi-mədəniyyət abidələrini yerlə yeksan etdi. Utanıb, usanmadılar! Nəinki yerli əhəmiyyətli, həm də dünya miqyaslı "İstisu" sanatoriyasını, yüzlərcə obyekt və tikililəri - məktəblərini, məscidlərini, uşaq bağça-

larını, kitabxanalarını, çoxsaylı mədəniyyət ocaqlarını xarabalığa çevirdilər. Bununla sanki Yaradanın, Allahın, Uca Tanrının qəsdinə durdular.

Dünya dövlətlərinin əksəriyyəti belə biabırçılığa, mənfurluğa görə sussa da, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası nəhayət ki, dillənib, bu işğalla bağlı Qətnamə çıxardı. Qətnamə Ermənistan faşist ordusunun qeyd-şərtsiz nəinki Kəlbəcərin, həm də Azərbaycanın digər işğal olunmuş ərazilərindən çıxarılmasını tələb etdi.

Amma neyləyəsən! Dünyanın belə laqeydliyindən küreyi-ərz başımıza firlandı. Bütün bunlara nankor və qatil ermənilər məhəl qoymadı. 60 mindən yuxarı Kəlbəcər sakini Azərbaycanımızın və dünyanın müxtəlif regionlarına səpələndi. Qaçqın, köçkün, didərgin həyatı yaşamağa məcbur edildi. Min bir məhrumiyətlərin acısını daddı. Ermənilər sənə kəndlərini, qəsəbələrini, yaşayış yerlərini viran qoydu. Kəlbəcərlilər bütün bunlara baxmayaraq, dözüb mətn dayandı. Qəddini əymədi. 27 il gecə-gündüz bilməyib, sənə qovuşmaq həsrəti ilə yaşadı. Yenilməz, müsəlləh Azərbaycan xalqı və ordusu 27 sentyabr 2020-ci ildə silaha sarılıb digər işğal altında olan ərazilərimiz kimi, sənə də erməni caynağından xilas etdi. Azadlığına qovuşduğun ərəfədəsənə düşmən kəsilən vandallar qarşısında təblamayıb, qaçmağa üz qoyduğun zaman Kəlbəcər şəhərinin özündə yerləşən məktəbə erməniəsilli məktəb direktorunun od vurmasına, bu mənfurların mənəvi baxımdan nə qədər rəzil və şikəst olmasına baxanda, dözmədin. İçin-için yandı. Onların dünya mədəniyyətinə və maarifinə düşmən kəsildiklərinin şahidi olub, hey heyifsləndin, vaysınlandın!

Başına gətirilənləri gözümdə önündə canladırmaq istəyərkən hələ 1997-ci ildə qələmə aldığım "Haray dünyam!" şeirimdə sənə bağlı belə bir bəndi vərəqə köçürmüşdüm: *Dağ vüqarlı Kəlbəcər əyildi, Bu, qorxaqlıq nişanəsi deyildi, Nə edək ki, qonşu haqq zaidi, Dözmə haqsızlığa dünyam, ay dünyam! Sənənlə həmişə varam, ay dünyam!*

Odur ki, şahidi olduğumuz kimi, dünya bu haqsızlığa göz yüməsa da, Azərbaycan dözmədi.

Dünyaya öz müsəlləhliyi, mobilliyi, bacarığı, qəhrəmanlığı ilə səs salmış yenilməz Azərbaycan ordusunun 44 günlük İkinci Qarabağ müharibəsində göstərdiyi rəşadət, qazandığı triumfal qələbə, bu qələbənin əvəzsiz stateqi və taktiki İlham Heydər oğlu Əliyevin qəti addımları sənə yenidən azadlığına qovuşdurdu. Kəlbəcəri özü ilə, xalqımızı Kəlbəcərlə can biz qəlbədə etdi. Mübarəkdir bu qayıdışın, Kəlbəcər!

Yadımdamı?! 1993-cü ilin apreldən sənə üzün heç gülməmişdi, bulaqların şır-şır axmırdı, şalələlərin şaqıldamırdı, ağacların çiçəkləmədi, güllərin ləçəkləmədi, quşla-

rın öz nəğməsini oxumurdu, sanki düşmənin nəfəsi də Kəlbəcəri tanımaz hala salmışdı. Ceyranlarının, cüyürlərinin mələşməsi eşidilmirdi. Sanki sənə bütün floran və faunan sənənlə birgə matəm libası geyinmişdi. Tərərli oğullarının qayalıqlardan, sıldırımliqlardan gələnlər, dünyanı lərzə gətirən nərələri də sənə gimişdi. Təbiətinin də sənə yas saxlaması içində daim bədbin hisslər oyadırdı...

Lakin tarixinə nəzər salıb, ululuğunu, əyilməzliyini bir dəfəlik yəqin edəndə, "Kəlbəcər" toponiminin mənşəyinin "Çay üstündə qala" anlamına gəldiyini düşünəndə, sənə uzun zaman kəsiyində düşmən tapdağı altında qalacağına inanmamışdım. Çünki sən çay üstündə qala olub, həm də qədim yaşayış məskənlərindən biri kimi qədim mağaralarının çay qırağı ilə uzanan və ululuğa şahidliyin böyüklüyünü, yenilməzliyini özündə cəmləşdirmişən.

Axı mənfur düşmən nə bilsin ki, sənə ərazilərində yerləşən mağaralarda aparılmış arxeoloji qazıntılarda ibtidai insanın həyat izləri saxlanılmışdır. Yaşı minilliklərin o yanından boylanan qədim yaşayış məskənləri və qayaüstü təsvirləri, qədim türklərin yazı mədəniyyətini əks etdirən əlifba nümunələri! Daş

tapdağında qalacağına inanmamışdım.

İndi Allahıma şükürlər olsun ki, 2 ildir sən murdar, mənfur erməni tapdağından azad edilmisən. Yenə də deyirəm Allahıma şükürlər olsun. İndən belə məşhur Xudavəng məbədin, Mxitar Qoş məbədin, Gəncəsər monastrın, Havaptux monastrın, Xatirəvəng monastrın, Xilaskar kilsən və adlarını çəkmədiyim qeyriləri öz yeni dövrünə qovuşmaqdadır.

Deyirəm ey, Kəlbəcər! Sənə palıd, vələs, fıstıq meşələrinin, alp və subalp çəmənliklərinin də hüsünü indən belə tamamilə başqalaşacaqdır. İndə başqa dövrən gəlib. Yeni dövründə sənə müxtəlif güşələrdən sosial şəbəkələrə qoyulmuş videolar baxmaq biləsən mənə necə sevinirir.

Görürəm ki, dağlarında, daşlarında, qayalıqlarında, meşələrində haray salan dağ keçilərin, cüyürlərin, qonur ayların, qartalların və s. bu gün özlərini necə azad və xoşbəxt sayır. Hələ səzsiz-hesabsız yeraltı resurslarından danışmıram. Qızılın, civənin və s., yaşım üçün mineral sularının hər birində türkə qayıdış, türkün ünü, səsinə, sədasını eşidirəm.

abidələrin yaddaşında donub qalmış atəşpərəstlik, xristianlıq və islam mədəniyyətinin izləri! Sənə tarixindən bizlərə ərməğan olmuş çox şeylər qalmışdır. Hələ sənənin üstündəki "Türk qəbristanlığı"ndakı qədim məzarlıqlardan, oralarda qədim dövrlərin şəhadətini özündə əks etdirən at, qoç, sandıq, qəbirüstü fiqurlar, başdaşı, künbəzlərin özünəməxsusluğundan danışmıram. Vəng kəndində yerləşən Alban məbədi, Çərəkdar kəndindəki Alban kilsəsi, Qanlıkkənddəki Lök qalası, Qaracanlıdakı Uluxan qalası, Tərtər çayla Bulanıq çayının qovşağındakı Alban kilsəsi, Comərd kəndindəki Comərd qalası, Camışlıdakı Keşikçi qalası və onlarca başqalarının adını çəkmirəm!.. Hamısını sayıb qurtarmaq mümkünmü?! Bircə onu bilirəm ki, sənə adına, sənə hüsünə işğal olunmanı heç vaxt yaraşdırmamışdım. Özüm özümə mübhəm dərdləşirdim. Dostlarla, tanışlarla, alimlərimizlə, tarixçilərimizlə nə vaxt mükəlliməyə girirdimsə, özümədən asılı olmayaraq, sənə erməni

Deyirəm ey Kəlbəcər! İndi sənənin xalqının, insanının hər bir sakininin başı necə də ucadır! Qısa qiyamətə qalmadı. Yaxşı ki, qəhrəman oğullarının sayəsində indi yenidən, Kəlbəcər! öz doğmalarına, Azərbaycan türkünə qovuşdun. Odur ki, indi ceyranların, cüyürlərin, dağ keçilərin dağlara, sıldırım qayalara dirmaşmış, ormanlarında otlayıb, incə səsləri ilə, Kəlbəcər! sənə xoş günlərinə nəğmələr deməkdədirlər. Təbiət də, hava da, landşaft da təzələnməyə, öz vərdisi etdiyi ömür-gününə qovuşmağa tələsməkdədir! Heç bilmirəm, hüsünə hansı sözdən çələng tutum ki, ürəyincə olsun! Və düşünürəm... Yox, sənə qələm də sonaca vəsv edə bilmək iqtidarında deyil. Odur ki, hüsünə həsr etdiyim bu kiçik yazımı aşağıdakı bəndə yekunlaşdırmağı qərara aldım.

*Yağı düşmən daim məğlub olacaq,
Xoş gününə xalqım bəsət quracaq.
Sənə sevəcəyəm, bil, canım qədr.
Mübarəkdir, bu növrağın, Kəlbəcər!*